

Ріг: Видавничий дім, 2008. – 248 с.: іл.

Обосновываются целесообразность построения методики обучения электродинамики на основе задачного подхода к организации учебного процесса в высших педагогических учебных заведениях.

Ключевые слова: электродинамика, задачный подход, учебные заведения.

The expedience of construction of method of teaching of electrodynamics has been grounded on the basis of the task approach to the organization of educational process in the higher pedagogical educational establishments.

Key words: electrodynamics, task based approach, educational establishments.

УДК 802.037

ОСНОВНИ ВИМОГИ ДО ТЕОРИТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Кончович Катерина Тиберіївна
м.Мукачево

Професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови це інтегральне особистісне утворення, що включає ціннісно-мотиваційний (мотиви, ціннісні орієнтації, професійні позиції, ставлення), когнітивно-операційний (знання, уміння й навички), особистісний (особистісні якості та здібності) і рефлексивний (самоаналіз, самооцінка, самокорекція, самовдосконалення) компоненти, які забезпечують здатність ефективно виконувати професійні обов'язки вчителя іноземної мови. З іншого боку, вона є результатом оволодіння (у процесі соціально-гуманітарної, психолого-педагогічної, фахової і практичної підготовки) професійними компетенціями вчителя іноземної мови. Особливістю процесу формування професійної компетенції з іноземної мови є те, що частинною згаданих компетенцій майбутній учитель оволодіває в процесі підготовки з першої спеціальності.

Ключові слова: професійна компетенція, педагогічна майстерність, теоретична кваліфікація, практична кваліфікація, комунікативна компетенція, мовленнєва компетенція, мовна компетенція, соціокультурна компетенція, лінгвометодична компетенція.

Сьогодні Європа перебуває в пошуках нових цінностей, що пов'язані із взаєморозумінням, співробітництвом, згодю, прагненням створити полікультурну, полілінгвістичну й поліетнічну Європу. У реалізації зазначених цінностей певне місце відведено новій генерації вчителів-європейців.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що, в умовах становлення української державності, відродження національної духовності, формування національної гідності громадян, розвитку зв'язків з країнами Європи, роль вчителя у суспільстві зростає. Для того щоб процес навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах був ефективним і відповідав сучасному етапу навчання, вчитель має оволодіти теоретичними та практичними знаннями методики, які є запорукою його професійності.

Проблема професійної підготовки вчителя дуже важлива і цікава. Чимало вітчизняних та зарубіжних дослідників займалися проблемою професійної підготовки вчителя, вносячи вагомий внесок у розвиток даного питання. На сьогоднішній день проблемою професійної компетенції вчителя займалися такі науковці: В.А.Адольф, Т.Г.Браже, В.І.Журавльов, С.Б.Єлканова, С.Ю.Ніколасва, Т.Г.Новикова, В.Г.Редько, В.А.Сказкіна.

Новий національний стандарт вивчення англійської мови заснований на таких ключових поняттях, як спілкування (Communication), культура (Culture), мотивація (Motivation) та інтерактивність (Advanced).

Метою статті є науково-теоретична розробка педагогічної технології, що забезпечує професійну компетенцію вчителя іноземної мови.

Провідною метою навчання іноземної мови визнають формування комунікативної компетенції, що має кілька складових: лінгвістичну; соціолінгвістичну; соціокультурну; стратегічну; соціальну; дискурсивну [1, с.37].

Лінгвістична компетенція передбачає оволодіння певною сумою формальних знань і відповідних їм навичок, пов'язаних із різними аспектами мови: лексикою, фонетикою, граматику. При цьому постає питання: які слова, граматичні структури та інтонеми необхідні людині того чи іншого віку, професії тощо, для забезпечення нормальної взаємодії мовою, яка вивчається.

Соціолінгвістична компетенція – це здатність здійснювати вибір мовних форм, використовувати і перетворювати їх відповідно до контексту. Мова відбиває особливості життя людей. Вивчаючи багатоманітність планів вираження, можна багато що зрозуміти і дізнатися про культуру країни мови, що вивчається. А це підводить нас до необхідності формування соціокультурної компетенції. Набуття соціокультурної компетенції не зводиться лише до формування глобальних уявлень про світ. Вона пропонує весь процес навчання іноземної мови.

Певні вміння й навички в організації мовлення, вміння вибудувати його логічно, послідовно й переконливо, ставити завдання й досягати поставленої мети – це вже новий рівень комунікативної компетенції, що у матеріалах Ради Європи названий стратегічним чи дискурсивним. Багато питань даного рівня комунікативної компетенції прекрасно розроблено в курсі риторики: не дарма деякі гуманітарно-зорієнтовані школи включають цю дисципліну до обов'язкової програми.

Ключовим поняттям концепції вивчення іноземних мов у європейських країнах є "порог комунікації", а методичними орієнтирами – правильна вимова і сучасне розмовне мовлення. Вивчення іноземної мови, таким чином, виходить за рамки педагогіки і набуває важливого політичного значення. Йдеться про переорієнтацію з оволодіння граматичними структурами на оволодіння живою мовою [2, с.3-6].

Останньою зі складових комунікативної компетенції, але жодним чином не останньою за значущістю ("The last but not least") є соціальна компетенція. Вона передбачає готовність і бажання взаємодіяти з іншими, впевненість у собі, а також уміння поставити себе на місце іншого і здатність впоратися із ситуацією, що склалася.

Такий підхід до професійної підготовки вчителя знайшов відбиття і в сучасному методі навчання – комунікативно-діяльнісному, що ставить за мету навчання мови через мовлення і заснований на таких ключових поняттях, як "спілкування", "культура", "мотивація", "інтерактивність". До провідних характеристик цього методу належать наступні:

- адекватність до реального спілкування;
- пріоритет мовленнєвої діяльності у взаємозв'язку всіх її видів;
- застосування активних форм спілкування (бесід, диспутів, конференцій, круглих столів, обговорень, роботи в "English-speaking Club"), що дають можливість висловитися, виразити свої думки в діалозі чи монолозі;
- синхронність, послідовність [3, с.43-56].

Розглядаючи навчання в такому плані, слід відзначити, що навчати мови – це значить не тільки (давати знання про мову), а

й навчити користуватися мовою як засобом спілкування, критично мислити, отримувати інформацію з усіх доступних джерел, оцінювати її, розуміти співрозмовника, формулювати власні думки. Отже, йдеться про формування комунікативної компетенції студентів.

Сучасна вікова психологія визнає провідною діяльністю учнів початкової школи ігрову, для середньої ланки – пізнавальну й ціннісно-зорієнтовану, а в старших класах великого значення набуває комунікативна діяльність: вміння висловитися іноземною мовою. Враховуючи ці провідні види діяльності, вчитель не має перетворювати урок на "урок про мову", а створювати мовленнєві ситуації для тренінгу у спілкуванні, коректно й позитивно коментувати оцінки, створювати ситуації успіху для кожного, хто навчається, розвивати позитивне ставлення до мови [3, с.5-10].

За комунікативно-діяльнісного підходу змінюється й роль учителя: він не просто повідомляє знання, але організує пізнавальну діяльність учнів, створює умови для висловлення власної думки, ставлення до матеріалу, що вивчається, співвідносячи його з реальним життям.

У методичному арсеналі вчителя в даний час превалують поряд із традиційними формами, нові форми: тематичні бесіди, не завчені заздалегідь, а дискусивні, диспути, дискусії, інтерв'ю, круглі столи, конференції, захист проєктів, рецензування й реферування, спілкування в електронній пошті та Інтернеті з наступним обговоренням отриманої інформації, рольові ігри, драматизації, переклади (синхронні, послідовні, чи дослівні, художні), "English-speaking Club" тощо [4, с.23-29].

Варіативність та особистісна орієнтація сучасної освіти потребують змін у теорії й методиці навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах, змін у технологіях навчання на всіх ступенях. Зростає питома вага методик, які сприяють формуванню практичних навичок пошуку й аналізу інформації, самонавчання, самоорганізації, досвіду відповідального вибору та поведінки, становленню ціннісних орієнтацій.

У зв'язку з цим коло вимог до особи вчителя іноземної мови, визначене не тільки кваліфікаційною характеристикою, а й змінами в суспільстві, зростає, і на практиці відповідати цим вимогам стає все важче.

Згідно з українською цільовою комплексною програмою "Вчитель" методичний компонент кваліфікаційної характеристики сучасного вчителя іноземної мови включає такі вимоги до практичної кваліфікації вчителя іноземної мови [5, с.10-19].

Учитель іноземної мови повинен уміти реалізувати:

- комунікативно-навчальну функцію;
- виховну функцію;
- розвивальну функцію;
- освітню функцію;

Учитель має бути також здатним здійснювати:

- гностичну функцію;
- конструктивно-плануючу функцію;
- організаторську функцію (в органічному зв'язку із гностичною та конструктивно-плануючою функціями).

Зрозуміло, що для успішного виконання вищезазначених функцій треба не тільки володіти курсом методики навчання іноземних мов, а й стежити за змінами, які відбуваються в нашій національній системі освіти, за конкретними завданнями, які постають перед сучасною школою [6, с.42-46].

Сьогодні, наприклад, мова йде про особистісно зорієнтовану освіту. Отже, ми повинні керуватись у своїй діяльності її сутнісними ознаками, такими як:

- особистісно зорієнтоване гуманне співробітництво всіх учасників навчально-виховного процесу;
- діагностично-стимуляційний спосіб організації навчального пізнання;
- діяльнісно-комунікативна активність учнів;
- проєктування вчителем (а пізніше й учнями) індивідуальних досягнень учнів у всіх видах діяльності;
- урахування у змісті, методиках, системі оцінювання широкого діапазону особистісних потреб і можливостей дітей у здобутті якісної освіти.

З вищевикладеного маємо зробити висновок, що завдання

сучасної школи полягає в тому, щоб:

- навчити учнів планувати свою інформаційну та інноваційну діяльність, здобувати знання самим, сформувати творчий підхід до використання знань на практиці;
- формувати в них уявлення про різноманіття культур у світі, виховувати позитивне ставлення до культурних розходжень, що сприяють прогресу людства та служать умовами для самореалізації особистості;
- створювати умови для інтеграції учнів у культури інших народів;
- формувати та розвивати вміння й навички ефективної взаємодії з представниками інших культур;
- виховувати учнів у дусі миру, терпимості, гуманного міжнаціонального спілкування [7, с.21-31].

Ми повинні розуміти здійснення переходу від освіти як «передачі знань» до продуктивного навчання, коли прирощення знань відбувається через процес створення учнем власних творчих продуктів, переходу від школи готових книжних рішень до школи, в якій закладаються підвалини знань і вмінь їх практичного використання, потреба в саморозвитку та інноваційній діяльності, спроможності реалізувати бажання адміністратора школи, учителя, учня через систему міжшкільної комунікації [8, с.65-67].

Сьогодні треба використовувати всі можливості, які з'явилися завдяки тому, що актуальності набуває поняття компетентності учня, що визначається багатьма чинниками, оскільки саме компетентності, на думку багатьох міжнародних експертів, є тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність учня, випускника до життя, його подальшого особистого розвитку й до активної участі в житті суспільства.

Мова йде також про освітню компетенцію, яка припускає завоювання учнем не відокремлених одне від одного знань і вмінь, а оволодіння комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напрямку наявна відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер [9, с.46-67].

Наприклад, компетентність під час навчання предмета "іноземна мова" передбачає:

- отримання та створення різних типів повідомлень;
- застосування різноманітних інструментів відповідно до потреб аналізу різних текстів і культурних феноменів;
- інтегрування лінгвістичних та інтерпретаційних знань і вмінь у різні ситуації спілкування;
- апробування та застосування культурної (інтеркультурної) функціональної грамотності та відповідних усвідомлених умінь [9, с.138-143].

Тільки за нашою допомогою сьогоднішня школа може забезпечити повну реалізацію можливостей дитини певного віку та послідовності навчання з опорою на досягнення попереднього ступеня освіти й розвитку.

Ми повинні бути готовими до того, що компетентнісний підхід змінює також поняття про оцінювання знань учнів. Важливою стає не наявність в індивіда внутрішньої організації знань, особистих якостей та здібностей, а здатність застосувати компетентності в навчанні та житті [10, с.5-8].

Дуже важливо враховувати інноваційні тенденції навчально-виховного процесу, наприклад, такі як:

- гуманізація процесу навчання іноземних мов, що передбачає посилення уваги до особистості кожного учня як вищої соціальної цінності суспільства, установку на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними та фізичними якостями;
- альтернативні навчально-методичні комплекти;
- культурологічний підхід до відбору та методичної організації змісту навчання іноземної мови;
- краще усвідомлення вітчизняної культури через посилення ролі іноземної мови у вихованні учнів і залучення їх до світової культури;
- ранній початок вивчення (дошкільниками) іноземної мови;
- профільно-орієнтоване навчання старшокласників іноземної мови;
- використання елементів проблемного та інтенсивного навчання іноземних мов;

- використання таких сучасних технологій навчання, як проектна методика, навчання у співпраці тощо;
- система застосування лінгводидактичного тестування учнів;
- поява загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти – вивчення, викладання, оцінювання, які мають бути старанно вивчені вчителями, бо саме в них можна знайти багато відповідей на питання сучасної освіти взагалі та української зокрема [8, с.26-30].

Сьогодні ми є свідками того, що Інтернет-навчання починає превалювати практично на всіх рівнях здобуття освіти. Відповідно в нашу професійну підготовку поступово входить ще одна компетенція – оволодіння основами інформаційних технологій та методика їх використання у викладанні іноземних мов. Зрозуміло, що вчитель іноземної мови повинен готуватися до виконання нових навчальних програм цієї перспективної форми організації навчання, а для цього він повинен буде підготувати цілий комплекс різноманітних навчальних матеріалів, що сьогодні визначають як "кейс", або "інформаційний пакет". Учитель іноземної мови повинен добре знати та вміти чітко пояснити учням та їх батькам, чому саме його предмет включено до змісту шкільної освіти, що може дати знання цього предмета учню як особистості та через нього й усьому суспільству [5, с.134-138].

Для покращення своїх педагогічних якостей треба більше спілкуватися з учнями у неформальній обстановці. Будь-яке гідне захоплення з вашого боку, навіть не пов'язане з професією (спорт, малювання, туризм), не треба приховувати, а навпаки, використовувати для установлення з дітьми людських контактів. Це сприятиме взаєморозумінню вчителя з учнями, а також вплине на ефективність проведення уроків. Не забувайте про доброзичливий тон, який створює психологічний комфорт, про добрі слова та похвалу, які підтримують інтерес до уроку.

Важливим фактором сьогодні є власне бажання вчителя до-

сконало оволодіти своєю професією, мати адекватну самооцінку, займатися саморозвитком. Удосконалення якостей особистості – важка справа. Тут потрібні воля, наполегливість. Не бійтеся творчо підходити до вирішення своїх професійних завдань, не бійтеся зробити помилку. Усе можна виправити, якщо є установка на самоаналіз. Запорука успіху кожного вчителя в удосконаленні своєї педагогічної майстерності, у здатності до самонавчання та самовиховання.

Для якісної характеристики педагогічної діяльності використовується педагогічна категорія "професійна компетентність". За результатами аналізу наукових джерел професійна компетентність майбутнього вчителя іноземної мови тлумачиться як інтегральне особистісне утворення, що включає ціннісно-мотиваційний (мотиви, ціннісні орієнтації, професійні позиції, ставлення), когнітивно-операційний (знання, уміння й навички), особистісний (особистісні якості та здібності) і рефлексивний (самоаналіз, самооцінка, самокорекція, самовдосконалення) компоненти, які забезпечують здатність ефективно виконувати професійні обов'язки вчителя іноземної мови. З іншого боку, вона є результатом оволодіння (у процесі соціально-гуманітарної, психолого-педагогічної, фахової і практичної підготовки) професійними компетенціями вчителя іноземної мови – загальнокультурною, педагогічною, психологічною, лінгводидактичною, іншомовною комунікативною (до складу якої входять мовна (лінгвістична), мовленнєва, соціокультурна), навчально-пізнавальною. Особливістю процесу формування професійної компетенції з іноземної мови є те, що частиною згаданих компетенцій майбутній учитель оволодіває в процесі підготовки з першої спеціальності.

Перспективними напрямками для подальшого дослідження вважаємо вивчення процесу фахової підготовки майбутнього вчителя іноземної мови за кордоном.

Література

1. Баркасі В. В. Формування професійної компетентності в майбутніх вчителів іноземних мов: дис. на здобуття ступ. канд. пед. наук: 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Вікторія Володимирівна Баркасі. – О., 2004. – 171 с.
2. Бігич О. Б. Формування в студентів методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи / Оксана Борисівна Бігич // Іноземні мови. – 2002. – № 2. – С.27-31
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: Контекстный подход / Андрей Александрович Вербицкий. – М.: Высш. шк., 1991. – 207 с.
4. Дахин А. Компетенция и компетентность: сколько их у российского школьника? / Александр Николаевич Дахин // Народное образование. – 2004. – № 4. – С.136-144
5. Павлютенков Е. М. Модель профессиональной компетентности личности учителя / Евгений Михайлович Павлютенков // Формування творчої особистості: проблеми і суперечності: зб. наук. праць. – Запоріжжя : ЗОІУВ, 1995. – Вип. 3. – С.53-55
6. Підласий І. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя / І. Підласий, С. Трипольська // Рідна школа. – 1998. – № 1. – С.3-6
7. Разина Н. А. Модель профессиональной компетентности учителя в соответствии со стандартами образования / Наталья Александровна Разина // Завуч. – 2001. – № 4. – С.113-137
8. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи / Валерій Григорович Редько. – К.: Генеза, 2006. – 136 с.
9. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Герман Селевко. // Народное образование. – 2004. – № 4. – С.138-143
10. Склярєнко Н. К. Як навчати сьогодні іноземних мови (Концепція) / Ніна Константинівна Склярєнко // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С.5-8

Профессиональная компетентность будущего учителя иностранных языков это интегральное личное создание, которое состоит из ценностно-мотивационного (мотивы, профессиональные позиции, отношение), когнитивно-операционного (знания, умения и навыки), личный (личные качества и способности) и рефлексивный (самоанализ, самооценка, самокоррекция) компонентов, которые обеспечивают умение эффективно выполнять профессиональные обязанности учителя иностранных языков. С иной стороны, она является результатом усовершенствования (в процессе социально-гуманитарной, психолого-педагогической и практической подготовки) профессиональных компетенций учителя иностранных языков. Особенностью процесса формирования профессиональной компетенции по иностранному языку является то, что часть этих компетенций будущий учитель иностранных языков усваивает в процессе подготовки по первой специальности.

Ключевые слова: профессиональная компетенция, педагогическое мастерство, теоретическая компетенция, практическая компетенция, коммуникативная компетенция, речевая компетенция, социо- культурная компетенция, лингвометодическая компетенция.

The professional competences of the future English teacher is the integral personal creation, which contains appreciatively- motivational (motives, professional position, attitude), cognitive (knowledge, skills), personal (personal features and skills), reflexive (self-correction, self-assessment) components with the help of which the effective professional duties of foreign language teacher have been considered. On the other hand, it is the result of professional competence acquisition (in the process of professional and practical training). The peculiarity of foreign language professional competence formation is in the fact that the half of these competences he acquires during his training at the first speciality.

Key words: professional competences, pedagogical mastery, theoretical competence, practical competence, communicative competence, language competence, socio-cultural competence, linguomethodological competence.